

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal Natuur,
Visserij en Landelijk Gebied**
Cluster Natuur en Samenleving

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6011 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/Inv

Ons kenmerk
DGNVLG-NS / 21228610

Bijlage(n)
2

Datum 20 september 2021
Betreft Groen in de stad en knelpuntenanalyse natuurinclusief bouwen

Geachte Voorzitter,

In vervolg op mijn brief van 28 mei 2021 (Kamerstuk 35 742, nr. 4) stuur ik, voor het door uw Kamer op 27 september geplande notaoverleg over de Initiatiefnota Groen in de stad¹, het Knelpuntenonderzoek natuurinclusief bouwen (zie bijlage). Mede namens de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) geef ik mijn reactie op deze knelpuntenrapportage, waarbij ik ook inga op de moties aangaande een binnenstedelijke groennorm (Kamerstuk 35 517, 57), de motie aangaande het aanpassen van het Bouwbesluit (Kamerstuk 35 570-XIV, nr. 27) en de motie over het monitoren van groen in de stad (Kamerstuk 35 570-XIV, nr. 24) en de Initiatiefnota. Allereerst wil ik echter de urgentie van de groene opgaven in stedelijk gebied onder uw aandacht brengen en vervolgens de oproep van gemeenten aan het Rijk om financiële middelen beschikbaar te stellen voor gemeenten voor de stedelijke groenopgave en de verstedelijkingsopgave.

1. Inleiding

1.1. Urgentie groene opgaven in stedelijk gebied

Biodiversiteit

Zoals in het IPBES²-rapport is aangegeven, staan natuur en biodiversiteit wereldwijd onder grote druk en in samenhang daarmee dreigt het verlies van de functies die deze voor de mens vervullen. Ook in Nederland neemt de biodiversiteit nog steeds af. Het Planbureau voor de Leefomgeving signaleert dat de karakteristieke fauna van het stedelijk gebied in de periode 1990-2018 gemiddeld met bijna 50% in aantallen is afgenomen³. Dat betekent dat we, naast de aanpak in het landelijk gebied met onder andere het Programma Natuur, als onderdeel van de structurele aanpak stikstof, (Kamerstuk 35 334, nr. 82 en Kamerstuk 33 576, nr. 216), de focus ook moeten leggen op het stedelijk gebied om condities te realiseren voor een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitats. Dat zijn we verplicht op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn.

¹Initiatiefnota van de leden Bromet en Von Martels over groen in de stad (Kamerstuk 35 742, nr. 2).

²De urgentie die voortkomt uit het enorme verlies aan natuur en biodiversiteit en de dreiging van verlies van de functies die deze voor de mens vervullen (ecosysteemdiensten), gearticuleerd door het IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services; Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services, 2019), met kabinetsappreciatie en -reactie in [Kamerstuk 26407 nr. 130](#)

³Compendium voor de leefomgeving: <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1585-trend-fauna-stad>.

Ik heb uw Kamer 23 april 2021⁴ geïnformeerd over de Agenda Natuurinclusief, waarin dit ook een belangrijk thema is. Realisatie van gunstige condities voor natuur en biodiversiteit binnen het bestaande en nieuw te realiseren stedelijk gebied versterken de natuur en dragen zo ook bij aan biodiversiteit buiten de steden. Ook in Europa wordt die urgentie gevoeld en is vergroening van stedelijke gebieden als doelstelling opgenomen in de Europese Biodiversiteitsstrategie⁵.

Die aanpak voor natuur- en biodiversiteit in de stad is niet alleen van belang voor de natuur zelf, maar in de eerste plaats voor onszelf: de mens. We hebben de natuur nodig voor een veerkrachtige en toekomstig bestendige samenleving. In de stad zijn bomen, struiken, lage begroeiing, groene gevels en daken, onverharde bodem en water, als losse elementen, kleine of grote eenheden (zoals geveltuintjes en tuinen, plantsoentjes en parken) of verbindende structuren, van belang voor de leefbaarheid voor mensen, klimaatadaptatie en het vestigingsklimaat in de steden.

Gezondheid

Stedelijk groen is een belangrijke factor voor de gezondheid van en de leefbaarheid voor de inwoners van steden. Een belang dat de afgelopen jaren door vele onderzoeksrapporten nader invulling heeft gekregen, en door velen direct gevoeld werd tijdens de Corona-epidemie en de met het oog daarop getroffen maatregelen. Zo beschreef het RIVM in de toekomstverkenning 'Verder kijken dan corona, over de toekomst van onze gezondheid',⁶ dat tijdens COVID-19 duidelijk is geworden dat het belangrijk is voor mensen om in de buurt ruimte te hebben voor ontspannen en bewegen. Dat geldt des te meer voor mensen die bij hun huis geen buitenruimte en een (relatief) kleine woonoppervlakte hebben. In de directe omgeving zijn daarvoor rustige, groene zones nodig. Voor wijken waarin bijvoorbeeld veel mensen met een lager inkomen wonen, geldt dat de fysieke leefomgeving vaak nog niet optimaal benut wordt voor een gezonde leefstijl. Het zijn vaak kwetsbare groepen in kwetsbare buurten. Deze groepen hebben vaak minder toegang tot nabij en kwalitatief goed groen (zie De Vries et al., 2020).

In het onlangs gepubliceerde WHO-rapport 'Nature Biodiversity and Health' is benadrukt dat de natuur de basisvoorwaarden biedt voor de menselijke gezondheid. Ook uit het in 2016 verschenen rapport 'Urban green spaces and health - a review of evidence' komt dit beeld naar voren. Uit ander internationaal onderzoek blijkt dat wonen aan groen gerelateerd is aan bijvoorbeeld minder vroegtijdige sterfte, minder hart -en vaatziekten, minder mentale gezondheidsproblemen, minder overgewicht en een verbetering van cognitief functioneren bij kinderen. De bewijslast rond mentale gezondheid en herstel van stress, concentratie en aandacht is het sterkst. Meer groen en water in de stad dragen bij aan gezondheidswinst voor bewoners. Het is belangrijk dat we dat op een slimme manier doen zonder nieuwe risico's op bijvoorbeeld infectieziekten te introduceren. De kennis is hiervoor aanwezig en delen we met bewoners.

⁴ Kamerstuk 33 576 en 35 334, nr. 244

⁵ De Europese Commissie zet in op natuurinclusiviteit via onder meer de EU Green Deal, de EU Biodiversiteitsstrategie het nieuwe GLB, de Farm to Fork Strategy, de Taxonomy for Sustainable Finance, en de Commissie [Mededeling Intensivering EU inzet bescherming & herstel bossen wereldwijd](#).

⁶ <https://www.volksgezondheitoekomstverkenning.nl/magazine>. Kamerstuk 25295, nr. 764

Klimaat

De recente verschijnselen van een veranderend klimaat, met name hittegolven en stortbuien, en de uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie die nog voor ons liggen, onderstrepen ook het toenemend belang van stedelijke groen. Groen speelt immers een belangrijke rol in het klimaatadaptief maken van de omgeving, doordat het bijdraagt aan het verminderen van hittestress en wateroverlast en het tegengaan van droogte, wat ook weer bijdraagt aan de gezondheid en het welzijn van mensen.

Ons kenmerk
DGNVLG-NS / 21228610
21219759

Dit vraagt om een structureel andere manier van omgaan met groen in de gebouwde omgeving dan tot nu toe het geval is. Het vraagt om actief beleid van de steden gericht op het vergroenen en klimaatbestendig maken van de gebouwde omgeving. Opgaven die opgepakt moeten worden bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen; onder meer de huidige grote verstedelijkingsopgave vormt daarbij zowel een duidelijke kans als een uitdaging. Dit geldt nog meer in de veel omvangrijkere bestaande stedelijke bebouwing met deels erg stenige woon- en werkgebieden zonder groen waar ruimte en financiën voor vergroening nog moeilijker te vinden zijn dan bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen. Signalen van gemeenten en het knelpuntenonderzoek, laten zien dat een meer samenhangende en systematischer aanpak nodig is. Een écht integrale aanpak vergt ten opzichte van de huidige aanpak beleidsintensivering, goede governance, kennis en innovatie en financiële middelen. Zie ook de oproep van diverse gemeenten. Dit gaat verder dan wat het huidige kabinet nog kan aanpakken. Ik zal dat hierna verder toelichten.

1.2.Oproep van gemeenten

Van de gemeente Haarlemmermeer, mede namens de gemeenten Utrecht, Dordrecht, Eindhoven, Ede, Groningen, Zwolle, Leeuwarden en Almere heeft mijn departement en het ministerie van BZK onlangs een brief ontvangen waarin wordt gesignaleerd dat de stedelijke groenopgave gekoppeld aan de verstedelijkingsopgave urgent is en financieel een probleem. Deze gemeenten zien dat in verband met de enorme bouwopgave gebieden steeds meer verdichten en de gezondheid, leefbaarheid en klimaatrobuustheid van de woonwijken steeds meer onder druk komen te staan door steeds meer steen, asfalt en beton. De gemeenten onderstrepen dan ook dat de balans tussen woningbouwopgave en behoud van natuur en open ruimte centraal moet staan en verwijzen daarbij naar de NOVI en het programma Gezonde Groene Leefomgeving (PGGL). De financiële middelen van gemeenten zijn daarvoor niet voldoende. Zij doen daarom een beroep op middelen van het Rijk en roepen op om de kwaliteitsverbetering van het groen gezamenlijk op te pakken, te bouwen aan en te investeren in groenblauwe structuren.

Ook de gemeenten Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Rotterdam (G4) doen een oproep aan beide departementen om stedelijk groen als elementair onderdeel van de toekomst van Nederland op de Rijksagenda te zetten. Daartoe doen zij vier voorstellen:

1. De groenopgave van stedelijke regio's als nationaal belang meenemen in de uitvoering van de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de gebiedsgerichte samenwerkingsprogramma's;
2. Voor de financiering van de verstedelijkingsopgave ook nationaal budgetten reserveren voor de groenopgave in en rond steden. De steden zien hiervoor

- mogelijkheden om met het Rijk innovatieve constructies te onderzoeken. Bijvoorbeeld een groenfonds of extra middelen voor groen bij grote infrastructuurprojecten;
3. Huidige en nieuwe Rijksprogramma's slimmer koppelen aan de groenopgave in en rond de stad. Met name voor natuurherstel, klimaat, bodemdaling en stikstof vinden zij dat het nieuwe kabinet meer geld beschikbaar moet stellen. Door deze te koppelen aan de stedelijke groenopgave kan winst worden behaald, bijvoorbeeld door natuuraankopen nabij steden te prioriteren;
 4. Aandacht voor de grote beheeropgave in stedelijke groengebieden waar lokale overheden zich voor gesteld zien. De verantwoordelijkheid voor beheer ligt primair bij de gemeenten maar de keuze voor binnenstedelijk verdichten op rijksniveau werkt door op de druk op het groen in de grote steden, en vraagt dus om een passend antwoord in bijvoorbeeld financieringsmogelijkheden.

2. Knelpuntenrapport

Uit het onlangs verschenen knelpuntenrapport Natuurinclusief bouwen blijkt dat, ondanks allerlei goede voorbeelden, natuurinclusief bouwen en het meer natuurinclusief maken van het bestaand stedelijk gebied in veel gevallen onvoldoende uit de verf komt; zowel bij bouwen, bij renoveren en isoleren, als bij inrichten en beheer van de openbare ruimte. Aanleiding voor dit onderzoek is de brief van 18 november 2019 van de oprichters NL Greenlabel, wetenschappers, een aantal partijen uit de bouwsector en een brede vertegenwoordiging van maatschappelijke organisaties, waarin wordt opgeroepen om natuurinclusief bouwen tot norm te maken door het te verankeren in regelgeving en beleid⁷. Dit knelpuntenonderzoek heeft tot doel de knelpunten in beeld te brengen waar overheden en bouwers tegenaan lopen als het gaat om natuurinclusief bouwen. Natuurinclusief bouwen wordt in het rapport gedefinieerd als 'rekening houden met de natuur in de bouwprojecten en gebiedsontwikkeling: in de verkenning, initiatieffase, ontwerp, inrichting en beheerfase'.

Achterliggende oorzaak van het feit dat natuurinclusief bouwen nog niet echt geïntegreerd is in de samenleving, is dat natuurinclusief bouwen in het stedelijk gebied nog te vrijblijvend is en niet altijd wordt meegewogen bij (ruimtelijke) ontwikkelingen. Natuurinclusief bouwen staat onvoldoende stevig bij betrokken actoren op de agenda. Duidelijke informatie (kennis, bewustzijn), regie en een visie ontbreken in veel gevallen. Er wordt te weinig of niet proactief aan gewerkt. Gevolg is dat natuur op een (te) laat moment in processen (alsnog) aan de orde gesteld wordt, waardoor inpassen moeilijker en/of kostbaarder wordt en als één van de vele gewenste maar niet verplichte duurzaamheidseisen tussen de wielen komt. Verder lopen bouwers en ontwikkelaars tegen veel verschillen aan bij gemeenten wat leidt tot veel overleg en verschillen in eisen, wat standaardisatie in het bouwproces in de weg staat. Ook wordt natuurinclusief offereën nog niet altijd beloofd omdat kosten vaak het dominante selectiecriteria zijn en natuurinclusiviteit lang niet altijd in het programma van eisen is opgenomen.

De opstellers van het rapport geven aan dat de complexiteit van het onderwerp, van het stakeholderveld én de aard van de geconstateerde knelpunten duidelijk maken dat er geen gemakkelijke of enkelvoudige oplossingen zijn om

⁷ Kamerstuk 30196, nr. 728.

natuurinclusief bouwen tot het 'nieuwe normaal' te maken. Ze geven daarbij ook aan dat het wel duidelijker en eenvoudiger gemaakt kan worden voor betrokken overheden en bouwers. Daarvoor schetst het rapport vijf samenhangende hoofdooplossingsrichtingen: 1. het versterken van de kennisbasis over de toestand en effecten van maatregelen, 2. het aanscherpen van nationaal beleid en wetgeving, 3. inzet van decentrale regelgeving, 4. ondersteuning van de uitvoeringspraktijk en 5. het stimuleren van innovatie en repliceerbare productie.

Natuurlijk hoeven we niet bij nul te beginnen, want zoals het knelpuntenrapport ook al zegt, zijn er veel goede voorbeelden van programma's en projecten in het land te noemen en wordt ook op Rijksniveau gewerkt aan programma's zoals het Programma Natuur, Programma DuurzaamDoor, Programma Gezonde Groene Leefomgeving, Deltaplan Klimaatadaptatie, en met een gebiedsgerichte aanpak krijgt de integrale aanpak ook al vorm. Maar waar tot nu toe werd gewerkt aan het steunen van initiatieven voor natuurinclusief bouwen, laat het knelpuntenonderzoek zien dat een bredere systeemaanpak nodig is.

2.1. Integrale aanpak

In mijn brief van 10 juli 2020 (Kamerstuk 35 334, nr. 131) over de hoofdlijnen van het gezamenlijk Programma Natuur, heb ik aangekondigd dat er een integraal ontwerp nodig is waarbij een brede benadering van natuur wordt gehanteerd. De Agenda Natuurinclusief (Spoor 2 van het Programma Natuur) beoogt de samenhang en integratie te vinden met andere beleidsvelden, wat moet leiden tot een meer natuurinclusieve samenleving. Bij mijn brief van 23 april 2021 (Kamerstuk 33 576 en 35 334, nr. 244) heb ik uw Kamer het door de bij het programma Natuur betrokken partijen opgestelde handvest «Nederland Natuurinclusief» toegezonden. Dit handvest is een oproep aan het volgende kabinet om werk te maken van een Agenda Natuurinclusief, waarin natuur verbonden wordt met andere maatschappelijke domeinen. Deze oproep wordt in het handvest ondersteund door partijen uit onder meer de bouwsector, de financiële sector en het bedrijfsleven.

Juist vanwege het versterkende effect van groen op andere beleidsopgaven biedt een meer integrale aanpak waartoe de Omgevingswet aanzet, meerwaarde. In een integrale afweging van stedelijke ontwikkelingen worden de belangen die worden gediend met stedelijk groen meteen in het begin goed meegenomen en in samenhang gezien. Goed ontworpen groene elementen kunnen gelijktijdig bijdragen aan meerdere beleidsdoelen⁸ en ook nog bijdragen aan de private vastgoedwaarde.

Op verzoek van uw Kamer tijdens het Algemeen Overleg over het Klimaatakkoord op 22 april 2021 ga ik in dit kader in op de mogelijkheid van energiepositief en natuurinclusief wonen (Kamerstuk 32813, nr. 688). De inzet van groene elementen kunnen positief bijdragen aan de energietransitie. Zonnepanelen op een groen dak hebben bijvoorbeeld een hoger rendement. Door schaduw kunnen bomen plaatselijk verkoeling geven aan gebouwen, waardoor de koelbehoefte afneemt. Samen met mijn collega's van BZK en I&W ondersteun ik het platform

⁸ Bijvoorbeeld een park dat ruimte biedt om te bewegen, schaduw en verdamping biedt tegen de hitte, een leefgebied vormt voor nieuwe soorten, een ontmoetingsplek is voor diverse groepen bewoners en water opvangt en infiltreert om overlast en droogte te voorkomen.

Klimaatadaptief bouwen met de natuur (KAN), waarbij kennis wordt ontwikkeld en gedeeld over het integreren van groen met klimaatadaptieve maatregelen en duurzaamheidsambities bij nieuwe ontwikkelingen.

Het integraal invulling geven aan de beleidsdoelen, in plaats van deze separaat uitwerken, kan ook het vertragende kostenverhogende effect van gestapelde duurzaamheidsambities verminderen, wat als knelpunt wordt ervaren op gemeentelijk niveau. Naast slim multifunctioneel groen zijn ook functiecombinaties met andere vormen van ruimtegebruik nodig. Ruimte is schaars, zeker in bestaand stedelijk gebied, en meervoudig ruimtegebruik, bijvoorbeeld in de vorm van een park op een winkelcentrum⁹ kan dan een oplossing bieden. Groene structuren verbinden stad en ommeland, maken lopen en fietsen aantrekkelijk en halen de natuur de stad in en kunnen een functie vervullen in klimaatadaptatie. Naast een integrale afweging en een afstemming van de planvorming op verschillende schaalniveaus, vergt een duurzame vergroening van de steden verder een goede afstemming tussen ontwikkeling en beheer om zeker te stellen dat groenelementen ook op termijn in stand gehouden kunnen worden en dat het beheer gefinancierd kan worden. Instrumenten als een stedelijk groenfonds kunnen mogelijk bijdragen aan de vergroening van een zich dynamisch ontwikkelende stad.

In de NOVI is opgenomen dat het Rijk in samenwerking met de gemeenten de instrumenten ontwikkelt voor een samenhangende aanpak van het groen in en om de stad (en afspraken maakt over de toepassing daarvan).

Zo onderzoek ik met mijn collega's van BZK en IenW de mogelijkheid van het stellen van normen in het kader van de uitvoering van door uw Kamerleden ingediende moties. Ik kom hierop terug in paragraaf 3.2.2..

Daarnaast werkt mijn collega van VWS samen met mij aan het Programma Gezonde Groene Leefomgeving uit, dat inzet op ontwikkeling en beschikbaar maken van kennis en kennisinfrastructuur om een gezonde groene leefomgeving te kunnen realiseren (Kamerstuk 32793, nr. 549).

Ook heb ik een behoefteonderzoek gedaan bij een aantal gemeenten om te kijken wat gemeenten nodig hebben bij het vergroenen van de bebouwde omgeving. Daaruit blijkt dat er draagvlak is voor een leernetwerk of platform, waarin kennis en best practices kunnen worden gedeeld over vergroening en de aanpak van de opgaven rond klimaat, woningbouw, energietransitie en gezondheid en welzijn. Overigens is er al veel kennis over natuurinclusief bouwen en is het de uitdaging die goed te ontsluiten. Samen met mijn andere collega's van VWS, BZK en I&W ga ik bekijken hoe verbindingen zijn te maken met andere kennisinfrastructuren op dit gebied, zodat op de meest efficiënte en toegankelijke manier kennis ontsloten kan worden. Met gemeenten ga ik in gesprek of handreikingen, zoals het knelpuntenrapport voorstelt, helpen bij een natuurinclusieve en integrale aanpak. Zoals bijvoorbeeld een handreiking voor aanbestedingen en handreikingen over de toepassing van de Wet natuurbescherming in relatie tot soortenbescherming en natuurinclusief bouwen. Een toelichting over de regels in de Omgevingswet, waar de natuurregels straks (bij inwerkingtreding van de Omgevingswet) ook zijn opgenomen, is te vinden op de website van de Omgevingswet (www.iplo.nl). Daar

⁹ <https://www.duurzaamdoor.nl/sites/default/files/2019-04/Leerervaringen%20Dakpark.pdf>

zijn ook webinars te vinden over soortmanagementplannen en uitleg over de natuurregels onder de Omgevingswet.

In het kader van die integrale aanpak kijk ik samen met mijn collega's naar de oplossingen uit het knelpuntenrapport om te bezien welke van deze oplossingen of varianten op deze oplossingsrichtingen zullen worden gevolgd. Voor een deel van de oplossingsrichtingen is dit al meer duidelijk en ben ik met mijn collega's van VWS, BZK en I&W al aan de slag. Ik verwijs u kortheidshalve naar mijn brieven van 17 juni 2020 (Kamerstuk 30 196, nr. 728) en 28 mei 2021.

3. Oplossingen

De oplossingen uit het knelpuntenrapport staan niet op zichzelf en deze zullen in samenhang worden bezien en uitgewerkt. Ze zijn enerzijds verbonden aan de inzet op een integrale aanpak, gericht op meer en effectievere groen in de gebouwde omgeving en anderzijds meer specifiek op versterking van het stedelijk natuurbeheer. Daarbij moeten ze in te passen zijn in zowel het stedelijk beheer als ook de verdere stedelijke ontwikkeling. Hieronder ga ik in op een aantal aanbevelingen uit het rapport.

3.1 Aanbevelingen uit het knelpuntenrapport natuurinclusief bouwen.

3.1.1. Versterken kennisbasis

Eén van de aanbevelingen uit het knelpuntenrapport is de versterking van de kennisbasis. Om de aanpak van de biodiversiteitsopgave in samenhang met de andere opgaven te kunnen realiseren is kennis nodig. Die kennis wil ik op onderstaande wijze organiseren.

- Basiskwaliteit natuur

Een goede basiskwaliteit van de natuur gaat ervan uit dat als de condities voor algemene, (nog) niet bedreigde soorten verbeteren, daarmee ook een positief resultaat behaald wordt voor bedreigde soorten (Kamerstuk 26407, nr. 136). Ik heb een consortium van Naturalis, Radboud Universiteit, Wageningen University & Research en de Vogelbescherming advies gevraagd over de basiskwaliteit natuur. Zij definiëren dat als "De set van condities die nodig is om algemene soorten algemeen te laten zijn, blijven of worden. Het is de minimale kwaliteit van het leefgebied van soorten (het 'landschap') die nodig is." Het gaat om milieufacties (zoals hydrologie en nutriëntenbalans), de inrichting, het beheer en gebruik van het landschap. Voor ieder landschap of gebied dienen de condities bepaald te worden die nodig zijn om de voor dat gebied karakteristieke gewone planten en dieren te stimuleren. Deze condities zouden in de toekomst gebruikt kunnen worden bij het formuleren van plannen voor het inrichten van de leefomgeving zoals de nationale, provinciale en gemeentelijke Omgevingsvisies (NOVI, POVI en GOVI). Het rapport 'Op weg naar Basiskwaliteit Natuur' voeg ik bij als bijlage.

In het rapport wordt advies gegeven voor het bereiken van de basiskwaliteit natuur (BKN). Ook deze onderzoekers geven aan dat het bij BKN vaak gaat om "combinaties van gebruik, inclusief oplossingen voor klimaatverandering, circulaire economie, natuurinclusieve landbouw, woningbouw en energietransitie." Ze geven aan dat een goede BKN, naast generieke

maatregelen (bijvoorbeeld tegengaan van vervuiling en verdroging), vraagt om een gebiedsgerichte aanpak waarbij samenwerking centraal staat.

Ik ben bezig om uit te werken hoe we het concept BKN in de praktijk kunnen uitproberen en ik wil graag een stedelijk gebied betrekken bij deze experimenten. Ik zie deze BKN namelijk als randvoorwaardelijk uitgangspunt voor de aanpak van het stedelijk natuurbeheer.

De informatie die beschikbaar komt uit het onderzoek naar de basiskwaliteit en condities van de natuur in de stedelijke omgeving, is belangrijke input voor het uitvoeren van de moties aangaande een binnenstedelijke groennorm (Kamerstuk 35 517, 57) en de motie aangaande het aanpassen van het Bouwbesluit (Kamerstuk 33570-XIV, nr. 27).

Mede ter uitvoering van de motie-De Groot (Kamerstuk 28286, nr. 1048), wordt ook verkend op welke wijze het concept BKN kan helpen bij het realiseren van de natuurdoelen en of en zo ja op welke wijze, BKN kan worden benut voor het uitwerken van 'streefwaarden', zodat deze als omgevingswaarden leidend kunnen zijn in overwegingen en alle onder de NOVI gerangschikte planfiguren', zoals de motie-Van Eijs c.s. verzoekt (Kamerstuk 34682, nr. 72).

In het rapport van het consortium worden een aantal aanknopingspunten en ideeën als basis voor een programma beschreven. Dat is voor mij reden te meer om te kiezen voor een meer integrale aanpak van het stedelijk natuurbeheer, waarin ook de oplossingsrichtingen van het knelpuntenrapport meegenomen worden.

- *Soorten in beeld*

Kennis van de soorten in stedelijk gebied is nodig om slachtoffers onder beschermde soorten te voorkomen bij bijvoorbeeld bouwactiviteiten en na-isolatie werkzaamheden in het kader van de energietransitie. Deze kennis draagt ook bij aan het concept BKN. Weten waar welke soorten zich bevinden en hoe te voorkomen dat er slachtoffers vallen, kan bovendien vergunningverlening op grond van de Wet natuurbescherming vereenvoudigen, beroepsprocedures beperken en isolatiewerkzaamheden versnellen. Uit de door de onderzoekers van het knelpuntenrapport gehouden interviews blijkt dat kennis over de aanwezigheid van soorten, de effectiviteit van maatregelen en de mogelijkheden voor verankering in beleid- en bouwproces onvoldoende is of ontbreekt bij gemeenten.

Het kabinet beziet de mogelijkheid om een landelijke kennisbasis op te stellen en hoe de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) daaraan kan bijdragen. Het kabinet is voorstander van het stimuleren van onderzoek door gemeenten, waarmee inzichtelijk wordt gemaakt welke soorten zich bevinden in het stedelijk gebied. Daarmee zouden bijvoorbeeld soortmanagementplannen kunnen worden opgesteld, op basis waarvan door provincies gebiedsontheffingen kunnen worden verleend. Gemeenten en natuurorganisaties hebben aangegeven lokale soortenmanagementplannen als een belangrijk instrument te zien om de opgaven waarvoor we staan in goede samenhang met elkaar te realiseren. Wanneer gemeenten en initiatiefnemers, waaronder particuliere woningeigenaren, op een vastgesteld soortenmanagementplan kunnen terugvallen, scheelt dat onderzoekskosten en

tijd in het proces van vergunningverlening. Zoals aangegeven in de brief van 28 mei, is met een dergelijk onderzoek een bedrag van circa € 16,5 miljoen gemoeid ter ondersteuning van gemeenten. Deze middelen zijn niet beschikbaar.

Dat kennis van aanwezige soorten belangrijk is, blijkt ook uit jurisprudentie. Op verzoek van uw Kamer ga ik in dit kader in op de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State waarmee het goedkeuringsbesluit voor de gedragscode natuurinclusief renoveren is vernietigd (ECLI:NL:RVS:2021:853/21 april 2021), omdat onder andere onvoldoende informatie beschikbaar was om goed te kunnen beoordelen of de gedragscode voldoet aan de eisen van de Wet natuurbescherming. De Afdeling biedt in haar uitspraak echter aanknopingspunten voor het aanpassen van de gedragscode, waarmee wel aan de wettelijke eisen wordt voldaan, zoals het vormgeven van de renovatie op een wijze dat geen overtreding van de Wet natuurbescherming plaatsvindt of het werken met gedragscodes op kleinere of meer regionale schaal.

Dat betekent dat geen gebruik meer kan worden gemaakt van de huidige landelijke vrijstelling van de vergunningplicht gebaseerd op de gedragscode natuurinclusief renoveren. Voor enkele isolatieprojecten zullen afzonderlijke ontheffingen op grond van de Wet natuurbescherming moeten worden aangevraagd bij de bevoegde provincie(s). Voor toekomstige projecten onderzoeken de initiatiefnemers of op regionaal niveau gebiedsontheffingen door de provincie kunnen worden verleend of dat om goedkeuring van een nieuwe gedragscode wordt gevraagd die in overeenstemming is met de uitspraak van de Afdeling.

Het goedkeuringsbesluit voor de gedragscode is onder meer vernietigd omdat er te weinig informatie beschikbaar is over vleermuizen. Om die reden financier ik een meerjarig onderzoek van de Zoogdierverseniging naar het verbeteren van de monitoring van in Nederland voorkomende vleermuissoorten en het verbeteren van de effectiviteit van maatregelen in relatie tot de energietransitie in de bebouwde omgeving. Tevens ben ik voornemens de opzet van een cursus te financieren om de deskundigheid over vleermuizen onder gebruikers van en betrokkenen bij gedragscodes en ontheffingen te verbeteren. Aan de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) heb ik opdracht gegeven voor onderzoek naar de staat van instandhouding van diverse soorten (waaronder gierzwaluw en huismus) en de effectiviteit van maatregelen om deze soorten te beschermen.

- *Monitoring*

Ik zal bekijken of de bestaande monitoringssystemen aansluiten bij de ambities en wat eventueel verder nodig is in dat kader. Om alle informatie over soorten centraal en digitaal te kunnen ontsluiten kan gebruik worden gemaakt van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF), waarover ik u in mijn brief van 28 mei 2021 heb geïnformeerd. Op die manier wordt soorteninformatie voor iedereen toegankelijk en in de toekomst gratis raadpleegbaar.

In het kader van de monitoring van de NOVI onderzoek ik samen met mijn collega's van VWS, BZK en I&W welke indicatoren hierin opgenomen kunnen worden voor het monitoren van de natuurdoelstellingen en de andere stedelijke

opgaven. Daarvoor ben ik in gesprek met het Planbureau voor de Leefomgeving, dat de NOVI-monitor voor BZK opstelt en de indicatoren bepaalt.

Met een dergelijk monitoringssysteem wordt tevens uitvoering gegeven aan de motie van het lid Weverling (Kamerstuk 35570-XIV, nr. 24) die de regering verzoekt te komen met een jaarlijkse monitor Groen in de Stad, waarin wordt meegenomen welke stappen er genomen zijn om knelpunten te verhelpen, welke doelstellingen gesteld worden en in hoeverre deze bereikt zijn, om stedelijke vergroening verder te stimuleren.

- *Onderzoek vergroening bedrijventerreinen*
Ik doe verder onderzoek naar het vergroenen van bedrijventerreinen, ter uitvoering van de motie van het lid Bromet (Kamerstuk 33576 nr. 229), die verzoekt om een onderzoek uit te laten voeren waarbij de kansen voor het versterken van biodiversiteit, klimaatadaptatie en gezondheid op bedrijventerreinen in kaart worden gebracht. Daarmee sluit de motie aan op de opgaven voor groen in de stad en op de initiatiefnota Groen in de stad. Het rapport wordt naar verwachting binnenkort opgeleverd.
- *Stimuleren van innovatie en repliceerbare productie*
Het standaardiseren van concepten, maatregelen en producten kan ervoor zorgen dat natuurinclusiviteit eenvoudiger haalbaar wordt. Het kabinet wil graag de kennisontwikkeling hierover ondersteunen. Mijn collega van BZK verkent of bestaande R&D en innovatieregelingen benut kunnen worden voor ontwikkeling van natuurinclusieve concepten en biobased materiaalgebruik. Ik heb inmiddels een eerste verkenning uit laten voeren naar bestaande standaarden voor biodiversiteit in de gebouwde omgeving en de behoefte aan standaarden bij partijen in de sector. Overleg Standaarden Klimaat Adaptatie (OSKA) gaat verder onderzoek doen naar waar behoefte aan stroomlijning tussen verschillende standaarden gewenst is in de uitvoeringspraktijk.

3.1.2. Nationale en decentrale regelgeving

In het knelpuntenrapport wordt, ook aangedragen om normen te introduceren. Ter uitvoering van de motie Terpstra en de motie Bromet/Martels onderzoek ik dit samen met mijn collega van BZK.

- *Landelijke groennorm*
In de motie Terpstra (Kamerstuk 35 517, 57) vraagt uw Kamer om te onderzoeken hoe een landelijke groennorm kan bijdragen aan voldoende groenvoorziening en leefbaarheid binnen steden, dorpen en kernen. En in de Initiatiefnota van GroenLinks en CDA verzoeken de indieners het kabinet te streven naar een afstandsnorm van 350m van bebouwing tot groen. Met mijn collega's van BZK en I&W ben ik van mening dat meer eenduidige criteria voor de hoeveelheid en bereikbaarheid van stedelijk groen een bijdrage kunnen leveren aan een goede besluitvorming over ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij moet wel bedacht worden dat maatwerk cruciaal is om daadwerkelijk bij te dragen aan de kwaliteit van de besluitvorming. Zowel de mogelijkheden voor het realiseren van groen als ook de behoefte aan binnenstedelijk groen verschillen in de steden in de verschillende delen van het land en ook binnen

één stad zijn grote verschillen tussen binnenstad en buitenwijk. Daarnaast moet ook altijd een integrale afweging (kunnen) worden gemaakt met andere beleidsdoelen. Het is van belang dat gemeenten actief zijn en de mogelijkheden tot vergroening die er zijn, ook benutten. Meerdere gemeenten hanteren al groennormen, afstemming op nationaal niveau kan wellicht de kracht en de doorwerking van deze criteria vergroten. De minister van BZK en ik zullen in samenwerking met IenW, VWS, gemeenten en provincies de meerwaarde en mogelijkheden tot het formuleren van een groennorm of andere criteria voor de hoeveelheid groen nader onderzoeken.

- *Besluit Bouwwerken Leefomgeving (BBL)*

Naast criteria voor de inrichting van gebieden kunnen ook op gebouwniveau voorzieningen nodig zijn voor het vergroenen van de wijk of een natuurinclusieve ontwikkeling, bijvoorbeeld door het aanbrengen van nestkastjes of een groen dak. In de motie van de leden Bromet en Von Martels (Kamerstuk 35570-XIV, nr. 27) en de initiatiefnota van de leden Bromet en Von Martels wordt het kabinet verzocht om te onderzoeken of natuurinclusief bouwen kan worden opgenomen in het Bouwbesluit. Het Bouwbesluit en de opvolger daarvan onder de Omgevingswet (BBL) bieden nu geen mogelijkheid om eisen op dit gebied te stellen aan gebouwen. De minister van BZK zal in overleg met onder meer de gemeenten bezien of aanvullende regelgeving nodig is en zo ja, op welke wijze een dergelijke mogelijkheid kan worden gecreëerd. Daarbij zal ook worden bezien hoe met dergelijke eventuele nieuwe verplichtingen moet worden omgegaan in relatie tot de voortgang en betaalbaarheid van de woningbouw en verduurzamingsopgave (na-isolatie). Een besluit waarmee gemeenten regels kunnen stellen voor het duurzaam gebruik van daken van industriegebouwen, waaronder groendaken, is reeds in voorbereiding (Kamerstuk 32 813, nr. 29) en wordt naar verwachting in september aangeboden aan uw Kamer.

Wat er verder nodig is en wat normeringen betekenen voor beleid en uitvoering en de kosten voor bijvoorbeeld beheer is ook nog een punt van aandacht.

4. Conclusie

De initiatiefnota van GroenLinks en CDA, de oproep van gemeenten, het rapport over de Basiskwaliteit Natuur en het knelpuntenrapport bevestigen nogmaals dat de biodiversiteitsopgave en de grote uitdaging die er ligt om alle maatschappelijke opgaven, zoals klimaat, woningbouwopgave, gezondheid en welzijn in stedelijk gebied op een natuurinclusieve manier op te pakken en bieden daarvoor ook handvatten. Het gaat zowel om uitdagingen op het gebied van bouw, inrichting en beheer. Maar we zitten niet stil. Er wordt door alle bestuurslagen aan deze uitdagingen gewerkt.

We moeten echter verdergaande stappen zetten met elkaar. Die stappen vergen beleidsintensiveringen op alle niveaus. Welke maatregelen precies nodig zijn en ook effectief zijn, gaan we met elkaar, de koepels IPO, VNG, UvW, de decentrale overheden en andere stakeholders verkennen. Daarvoor is in elk geval meer kennis en innovatie nodig over de integrale aanpak in het stedelijk gebied.

Dat verdiepende gesprek voor het zetten van die stappen en de governance voor

de integrale aanpak wil ik graag aangaan aan de hand van de Agenda Natuurinclusief, die beoogt de samenhang en integratie te vinden met andere inspanningen en maatschappelijke domeinen, wat moet leiden tot een meer natuurinclusieve samenleving (Kamerstuk 33 576, nr. 244).

Het nieuwe kabinet kan echter zonder extra financiële middelen “slechts” voortzetten wat nu al wordt aangepakt. Ik refereer nogmaals aan de oproep van een aantal gemeenten. Voor het écht kunnen oppakken van alle opgaven zijn financiële middelen nodig voor beleidsintensivering, het organiseren van een heldere governancestructuur en het ontwikkelen van kennis en innovatie, zowel voor bouw, inrichting en beheer.

Carola Schouten
Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit